

Etnografija Hrvata u Mađarskoj = A Magyarországi Horvátok néprajza, III: Etnološke studije Hrvata u Mađarskoj, urednik Đuro Franković, Mađarsko etnografsko društvo u Budimpešti = Magyar Néprajzi Társaság Budapest, Budapest 1996., 142 str.

Treća knjiga *Etnografija Hrvata u Mađarskoj* nosi podnaslov: "Etnološke studije iz života Hrvata u Mađarskoj". Sadrži deset priloga, studija i članaka s područja etnologije i folkloristike. Autori su poznata imena mađarske znanosti, dugogodišnji istraživači hrvatske nacionalne manjine u Mađarskoj, a neki od njih i sami pripadaju toj našoj manjini. Objavljeni radovi ukazuju kako se etnološka istraživanja, osobito ona usmjerena spram manjinske populacije (kao što je ovdje) sve

više usmjeravaju prema interetničkim prožimanjima, bez obzira koja se tema obrađuje. Osim toga gotovo da nema priloga koji se ne dotiče pitanja o mnogostrukosti identiteta kao i jednoj od glavnih karakteristika i etničkog i kulturnog identiteta uopće: njegovoj višedimenzionalnosti i višeslojnosti.

Tako, primjerice, Đuro Franković, obrađujući mitološku temu "Dema božanstva u podravskih Hrvata i njihove interetničke veze", nastojeći analizirati predodžbe o vilama kao dema božanstvima, uz pomoć etnografske građe koju je sam godinama skupljao među podravskim Hrvatima u Mađarskoj i uspoređujući ih s istim ili sličnim predodžbama u drugih, Hrvatima susjednih naroda, postavlja hipoteze o kulturnim dodirima i međusobnim utjecajima etnički i kulturno različitih zajednica.

Ildikő Kriza u svome prilogu "Zajedničke tendencije i samostalan razvoj u folkloru podunavskih naroda" raspravlja o predajama o kralju Matijašu, zapravo utopističkim predodžbama koje se odražavaju u folklornim ostvarenjima o idealiziranome vladaru, i u mađarskome folkloru i u folkloru Mađarima povijesno i zemljopisno bliskih naroda (npr. Slovenci, Hrvati, Srbi, Rumunji, Nijemci, Slovaci, Ukrajinci i dr.).

Već spomenuti Đuro Franković autor je i jednoga priloga o gradišćansko-hrvatskoj epskoj pjesmi "Boj pod Sigetom", u kojoj je pučki pjevač opjevao sigetsku bitku iz 1566. g. Zanimljivo je da je pjesma tiskana u cijelosti na izvornome, čakavsko-ikavskome govoru. Već sljedeći prilog Istvána Pötha uvodi nas u svijet štokavsko-ikavskoga govora, jer piše o najstarijoj bunjevačkoj zbirci poslovice Ivana Ambrozovića (objavljena je u Pešti 1808. g.; vjerojatno je jedna od prvih tiskanih hrvatskih zbirki poslovice i jedna od najstarijih knjiga podunavskih bunjevačkih Hrvata uopće).

Sljedeća dva članka, Józsefa Gelencsèra: "Uloga semartinske Šokadije u regionalnoj podjeli rada te interetničkim vezama" i Ladislava Heka: "Značaj i uloga Hrvata u povijesti Segedina" doslovno potvrđuju uvodnu digresiju o usmjerenosti istraživanja. Naime, ovi članci, naravno svaki sa svoga aspekta, govore o specifičnosti položaja manjinske populacije i življenja u višeetničkome okruženju. Tako L. Heka na jednome mjestu slikovito opisuje Hrvate kao "lojalne mađarske državljanke", koji su međutim svojim svakodnevnim životom, kulturom i jezikom "svjedočili i svoje hrvatstvo" (str. 73). Gèza Kiss u prilogu: "Ekologija Podravine — podaci iz Ormànsàga" piše o životu na rijeci Dravi: o skelama i skelarima, plovidbi, vodenicama, ribarstvu, poplavama, regulaciji toka rijeke Drave, gospodarenju. Emese P. Szojka piše o drevnome načinu navijanja pređe u Bunjevaca u okolici Baje, Mišo Mandić o žetvi i dužijanci u Čavolju, a Ruža Begovac o posmrtnim običajima podravskih Hrvata.

Ova knjiga svojim priložima ukazuje na raznoliko kulturno i jezično bogatstvo Hrvata u Mađarskoj. Svjedoči o njihovim vezama s Hrvatima u matičnoj domovini, kad god to službena politika nije sprečavala drastičnim mjerama (u prošlosti je bilo dosta takvih razdoblja), a i o intenzivnim prožimanjima ne samo s većinskim narodom, nego i ostalim manjinskim narodima na prostoru Mađarske, što je u tradicijskome nasljeđu i

kulturi općenito rezultiralo nastankom osebujnoga kulturnog regionalizma. To znači da je ova knjiga vrijedan prilog u istraživanju prošlosti i kulture te sveukupnoga identiteta hrvatske nacionalne manjine u Mađarskoj.

Knjiga je publicirana uz materijalnu potporu Glavnoga odjela za etničke i nacionalne manjine mađarskoga Ministarstva prosvjete.

Jadranka GRBIĆ

U svim društvenim sustavima, prošlim i postojećim, postoje manjine: kulturne, jezične, etničke ili nacionalne, religijske, političko-ekonomsko- imigrantske (npr. strani radnici, prognanici i izbjeglice, tražitelji političkih azila i sl.) ili bilo koje druge. Gotovo da nema države u međunarodnoj zajednici kojoj nije poznata manjinska problematika. Iz istoga se razloga većina zemalja na svijetu može nazvati "multikulturalnima". No, multikulturalnost podrazumijeva brojne oblike kulturnoga pluralizma za koji (tj. kulturni pluralizam) nije uvijek lako utvrditi i razumjeti što to pojmovno i sadržajno doista znači.

Ovom knjigom autor Nicola Girasoli nastoji omogućiti bolje razumijevanje koncepta "nacionalna manjina". Naime, on je želio prije svega eliminirati brojne nejasnoće i nedorečenosti koje su se nagomilale u dosadašnjim neispravnim i nedostatnim prikazivanjima koncepta multikulturalnoga društva, budući da nisu pridavala važnost razlikama i različitosti kao značajci svakidašnjeg, uobičajenog, gotovo bismo rekli "stvarnoga" društva. Također je želio rasvijetliti pojam različitosti kao takav (tj. samoga po sebi), te različitost u odnosu na društvo općenito.

Naravno, autor je bio svjestan da izraditi preciznu definiciju pojma nacionalna manjina nije jednostavan zadatak. Naime, koliko god to zvučalo neobično, brojna međunarodna tijela kao što su Ujedinjene nacije, Konferencija o europskoj sigurnosti i suradnji (nedavno preimenovana u Organizacija za suradnju i sigurnost u Europi), Vijeće Europe i dr. posvetile su cijelo desetljeće izradi odgovorajućega koncepta nacionalne manjine, ali bez potpunoga uspjeha. Mnogi međunarodni, regionalni i nacionalni dokumenti o zaštiti nacionalnih manjina jesu doduše dobri i korisni instrumenti za prepoznavanje, poštivanje i promicanje specifičnih identiteta pojedinaca i skupina, ali ipak, teško da ćemo u njima naći jasan opis koncepta nacionalne manjine.

Moguće je, napominje autor, da se u pojedinim slučajevima radilo o nekoj vrsti nesklonosti ka rješavanju toga projekta. Glavni razlog vidi u nedostatku političke volje, drugim riječima oklijevanju ponekih vlada i njihovih eksperata da postignu konsenzus oko preciznog određenja nacionalne manjine. Tu se čak radi i o svojevrsnoj sumnji žele li dotične države uopće takav koncept, budući da bi se jasno definiran koncept nacionalne manjine, zapisan u službenim dokumentima, mogao odraziti na opću političku situaciju i stabilnost u dotičnim državama.

Naravno, nisu to jedini razlozi zbog kojih se tako sporo određuje koncept o kojemu je riječ. Autor tako spominje i teškoće vezane uz klasifikaciju pojedinih manjinskih zajednica, kao i nastojanje da se nađe definicija koja ne bi bila previše teorijska i apstraktna.

Da bi se usredotočio na koncept nacionalne manjine, autor se odlučio na sljedeći postupak: započeo je s povijesnom analizom koncepta u dvadesetome stoljeću, nastojeći razumjeti i obrazložiti uspjehe i neuspjehe u vezi sa skrbi i diskusijama o manjinama na razini međunarodne zajednice, a osobitu je pozornost usmjerio na situaciju s nacionalnim

Nicola Girasoli, National Minorities. Who Are They?, Akadémiai Kiadó, Budapest 1995., 111 str.